

СУЧАСНІ МАКРОЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

З населенням понад 66 млн. ос. економіка Сполученого Королівства у 2021 р становила 3,11 трлн. дол. США у загальному реальному ВВП (2015 р. взято за базовий). Це дозволило їй посісти п'яте місце в світовому рейтингу після США, Китаю, Японії та Німеччини. У 2021 р. ВВП на душу населення становило 46,209 дол. США. Відомими є високий рівень життя та добре диверсифікована економіка, до складу якої входять виробництво та промисловість, сільське господарство та сфера послуг. Індекс людського розвитку (ІЛР) Великобританії склав 0,932 бала в 2019 р., залишивши її на 13 місці у рейтингу з 189 країн.

Попри всі економічні здобутки, в країні мають місце певні проблеми, спричинені помилками урядової політики. Зокрема мова йде про ризики, яких можна було оминати. Насамперед варто згадати про Брекзит. Вагання британців щодо доречності виходу з ЄС призвели до політичної кризи всередині держави, оскільки дане питання потребувало консенсусу. В 2016 р. рішення було прийняте. Відтоді почались перші челенджі, коли населенню доносили інформацію про величезні економічні можливості та повну свободу для Великої Британії після виходу з Євросоюзу, а по факту виникали лише проблеми.

Причиною цього було те, що Сполучене королівство втратило переваги члена союзу, зокрема доступ до «Єдиного ринку», де його учасники мають змогу вільно торгувати поміж собою, втрачено було також спрощення щодо митної політики тощо. Підписана 24.12.2020 р. угода з ЄС зафіксувала втрату вільного доступу до найбагатшого в світі ринку з населенням у пів мільярда людей [1]. Також в цьому руслі варто пам'ятати, що такі розвинуті країни з невеликим населенням і стрімким розвитком залежать від імміграції робочої сили, і це також знаходить відображення на станові їх економіки. Через формальності та по суті устанавлення нового кордону між Євросоюзом і Великобританією ускладнилися процеси співпраці, й тому ринок відреагував зростанням цін. Також реакцією ринку на Брекзит була девальвація фунта стерлінга, що зробило імпорт безумовно дорожчим. Багато підприємств, заснованих у Великобританії, що мали основних клієнтів у країнах материкової Європи, дуже важко переживають ці часи. Попиту всередині їх рідної країни не достатньо, а французи, німці та інші підприємці полишили співпрацю з ними та почали співпрацю зі своїми співвітчизниками, у яких той самий товар (послуги) можна придбати за нижчою ціною, з меншою бюрократією й не гіршою якістю. Деякі виробники Великобританії знайшли вихід: почали облаштовувати власних юридичних осіб у Європі для дистрибуції своєї продукції. Таким чином вони виносили бізнес за межі Сполученого Королівства, тим самим шкодячи економіці.

Через це Великобританія програє всім країнам великої двадцятки, крім країни терориста, у прирості ВВП та інших показниках, зокрема в обсягах інвестицій у бізнес. Станом на 2023 р. прогнозований приріст економіки становить 0 %, тому впевненість споживачів зменшується.

Потім ще була криза Covid-19, внаслідок якої ланцюги постачання обривались, карантини не дозволяли людям працювати та витратити, а інфляція й безробіття стрімко зросли внаслідок зростання цін, рівень яких частині населення були неприйнятним. Попри значну допомогу від уряду та регуляторні заходи, економіка Великобританії таки страждала, зокрема в 2020 р., порівняно із 2019 р., мало місце скорочення на 9,4%, Порівняно з рівнями до пандемії (лютий 2020 р.), обсяг виробництва був на 25% нижчим під час першого карантину (квітень 2020 р.) і на 7% нижчим у листопаді 2020 р., що збігалось з більшою частиною другого карантину, та на 8% нижче на піку третього локдауну (січень 2021 р.). На сьогоднішній день через пандемію уряд надав близько 400 млрд. фунтів стерлінгів прямої підтримки економіці [2].

В більшості винним у цьому всьому роблять уряд Б. Джонсона, до якого було висунуто низку претензій. «До того моменту, як Велика Британія офіційно оголосила про карантин із величезним пакетом заходів економічної підтримки, майже два місяці потенційного часу на підготовку та профілактику було згаяно», — пише експерт з охорони здоров'я Габріель Скаллі з Брістольського університету. Також зазначається про відсутність експертів із охорони здоров'я в науково-консультативних групах, які координують реакцію Великої Британії на COVID-19, і на знищення урядом громадської охорони здоров'я за роки жорсткої економії. Загалом претензій було багато, і часто

пропоновані нововведення розроблялись всупереч минулим впровадженням. Сполучене королівство досі не відновило економічні показники докризового часу, а прогнози мають негативні тенденції.

Наступним шоком для світової громадськості 24.02.2022 р. стало повномасштабне вторгнення росії в Україну. Наслідки настільки жакливої події не могли не вплинути на низку країн. Здебільшого це мало місце через дії країни терориста, яка навіть природні ресурси використовує, як зброю. Це створило енергетичну кризу, призвело до зростання цін на нафту та газ, країни Європи змушені здійснювати пошук нових постачальників з тим, щоб зменшити свою залежність від росії. Санкції, застосовувані щодо росії, завдають шкоди й економікам інших держав. Росія була великим торговим партнером для всього світу, тому втрата цього ринку через торгові обмеження не може минути без сліду. Продовольча криза, яка штучно створена росією через тотальні намагання знищити українську економіку, завдала надзвичайних збитків. Інфляція почала досягати нових рекордних значень. Тому перед державами Європи постала нелегка задача: втримати економіку на плаву, зберегти визнання, забезпечити підтримку діючих політичних сил.

За правління королеви Єлизавети II та прем'єрства Б. Джонсона економічна та політична ситуації були відносно стабільними. Проте після масового протесту у вигляді звільнень 50-ти управлінців тиск на Б. Джонсона досяг максимуму, і невдовзі він оголосив про відставку. Його місце посіла Ліз Трасс, однак вона була при владі лише 44 дні.

Причиною такого фіаско є непродумані політичні рішення та несвоечасність реформувань. План розвитку, якому дали назву «mini-budget», напевне, увійде в історію як один з найпровальніших. Перше його нововведення – зменшення податків. Збитки для бюджету становитимуть 45 млн.дол США. Вочевидь Ліз Трасс була прихильницею «trickle-down» економіки. Це поняття припускає, що при зменшенні податків для багатіїв у кінцевому результаті виграє вся економіка. Тобто підприємці та корпорації мають настільки підвищити свою продуктивність для максимізування прибутковості, що розширення існуючих та утворення нових підприємств дасть роботу усім охочим, а розвиток індустрії принесе ще більше доходів у вигляді податків. Проте внаслідок цього миттєво піднялась ціна боргу, тож виплати за 10-річними облігаціями також зросли з 3% до 8%. Фунт стерлінга почав падати, а ринок «зупинився». Нинішня інфляція породжена не рецесією, а дещо складнішими умовами, проте фундаментальні правила економіки й надалі діють. При зменшенні податків ми вливаємо більше грошей в економіку, що змушує їх вартість зменшитись, тому інфляція від таких заходів лише розгорається. Зокрема давно вже було доведено, що «trickle-down» економіка робить нерівність лише більш різкою, і виграє лише 1% заможного населення [3].

Також одним із варіантів було встановлення ліміту ціни на енергію для домогосподарств, із верхньою межею в 2,5 тис. фунтів стерлінгів. Це означає, що компанії, які постачають електроенергію, тепер будуть отримувати збитки, тому скорочуватимуть постачання. Тобто Великобританія буде змушена субсидіювати їх діяльність з тим, щоби залишити виробіток електроенергії на належному рівні, і це збільшить відповідно урядові витрати. Визначена вартість такої ініціативи становить орієнтовно 100 млн. фунтів стерлінгів [4].

14.10.2022 р. Ліз Трасс звільнила міністра фінансів Квасі Квартенга, на його місце було призначено Джеремі Хант, який скасував усі зміни, що входили до проекту «mini-budget», анонсував скорочення урядових витрат. Великобританський ринок після цього дещо заспокоївся. За результатами такої політики уряд Великобританії, центральний банк і пенсійний фонд водночас почали продавати облігації. Уряд – щоби отримати гроші на соцвиплати й компенсувати знижені доходи від податків. Центральний банк – щоби забрати гроші з циркуляції, й тим самим зменшити інфляцію. Пенсійний фонд – щоби виплатити інвестиційні кредити, які вони взяли. Таким чином коли товару (облігацій) багато, а його ніхто не купує, то ціна на нього падає. Цього допустити не можна, так як від ціни облігацій і річних виплат в економіці країни залежить все. Банк Англії почав скуповувати згадані вище облігації. Це унормувало ситуацію.

У висновку варто сказати, що Велика Британія ще далека від точки неповернення, і це попри те, що експерти надалі прогнозують гіршу рецесію, ніж та, що є зараз. У Голдман Сакс передбачають, що наступного року економіка країни впаде на 1%, а відсоткова ставка підніметься до 4,75% на протипагу попереднього прогнозу в 5%. Населення Сполученого Королівства ще довго буде відчувати наслідки помилок влади. Проте ситуація не є катастрофічною, і за умови збалансованої урядової політики її можна поступово скорегувати.

Література:

1. Калмиков О. Чим закінчилось історичне розлучення Британії з Євросоюзом - BBC News Україна. *BBC News Україна*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-55445360> (дата звернення: 6.11.2022).
2. Уряд Великої Британії. COVID-19 RESPONSE: LIVING WITH COVID-19. Лютого 2022. С. 13-15. URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1056229/COVID-19_Response_-_Living_with_COVID-19.pdf
3. Gupta P. A summary of the UK's Mini-Budget | Azets UK. *azets.co.uk*. URL: <https://www.azets.co.uk/news-insights/articles/a-summary-of-the-uk-s-mini-budget/> (дата звернення: 06.11.2022).
4. Reid J., Ward-Glenton H. UK Prime Minister Liz Truss resigns after failed budget and market turmoil. *CNBC*. URL: <https://www.cnbc.com/2022/10/20/uk-prime-minister-liz-truss-resigns-after-failed-budget-and-market-turmoil.html> (дата звернення: 06.11.2022).